

تأثیر دل‌بستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی بر رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی از دیدگاه روستاییان استان کرمانشاه

صحرا محمدی‌مهر^۱، مسعود بیژنی^{۲*}، نگین فلاح‌حقیقی^۳ و علی فغانی^۴

(دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۰۲؛ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۱۷)

چکیده

امروزه بررسی مداخله‌گری انسان در طبیعت و اثرات و پیامدهای ناشی از تأثیر رفتار انسانی بر محیط‌زیست طبیعی و مصنوعی به شدت مورد توجه قرار گرفته است. در این میان، توجه به بعد زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی در مقایسه با سایر ابعاد مرتبط با موضوعات منابع طبیعی، کمتر مورد توجه بوده است. هدف این مطالعه بررسی تأثیر دل‌بستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی بر رفتار زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی از دیدگاه روستاییان استان کرمانشاه بود. این تحقیق از نوع علی-رابطه‌ای است که با استفاده از فن پیمایش انجام گرفت. جامعه آماری، روستاییان استان کرمانشاه ($N=1725956$) بودند که تعداد ۳۸۵ نفر از آن‌ها با استفاده از جدول کرجسی و مورگان و روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب شدند. یافته‌ها حاکی از وجود رابطه معنی‌دار میان "رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی" با متغیرهای "دل‌بستگی مکانی" و "عادت‌های فرهنگی زیست‌محیطی" بود. نتایج حاصل از تحلیل مسیر نشان داد که دل‌بستگی مکانی دارای بیشترین توانایی برای پیش‌بینی رفتار زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی است ($\beta = 0.398$). در این راستا، متغیرهای مستقل پژوهش، قادر به تبیین ۳۰/۵ درصد واریانس رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی بودند. با توجه به نتایج این پژوهش، می‌توان ادعا کرد تمرکز بر عادت‌های فرهنگی به‌ویژه در زمینه جلب مشارکت روستاییان در حفظ زیبایی طبیعی و بروز رفتارهای محیط‌زیست‌گرایانه به‌ویژه در کاهش آلودگی منظر، می‌تواند بسیار مؤثر باشد.

واژه‌های کلیدی: رفتار سنجی، زیبایی‌شناسی، آلودگی منظر، رفتار زیست‌محیط‌گرایانه، تحلیل علی.

^۱ دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

^۲ دانشیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

^۳ استادیار گروه نوآوری و کارآفرینی، پژوهشکده مطالعات فناوری‌های نوین، سازمان پژوهش‌های علمی و صنعتی ایران، تهران، ایران.

^۴ دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشکده کشاورزی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران.

مداخله‌گری انسان در طبیعت اثرات و پیامدهای گوناگونی دارد، نابودی جنگل‌ها، کویرزایی، آلودگی منابع آب سطحی، زیرزمینی و اقیانوس‌ها، آلودگی خاک و هوا، کاهش تنوع گونه‌های موجودات زنده گیاهی و جانوری، بروز بیماری‌های مختلف ناشی از افزایش دی‌اکسیدکربن در جو زمین، گرم شدن کره زمین، افزایش رو به رشد محل‌های دفن زباله و به طور کلی، اضمحلال محیط‌زیست، تنها تعدادی از چالش‌های فراروی جوامع بشری است که با فعالیت‌های بشر مرتبط می‌باشد (Sabzali Parikhani *et al.*, 2018). با این حال، آلودگی منظر محیط‌زیست طبیعی، یکی از آلودگی‌هایی است که با وجود اهمیت روانی و اجتماعی خود از دید بسیاری از افراد مخفی مانده و کمتر مورد توجه قرار گرفته است. به طوری که حتی برای حذف یا کاهش اثرات آن نیز اقدام چندانی به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌نیافته صورت نگرفته است. از این‌رو، لازم است به چالش‌های مربوط به حفظ زیبایی محیط‌زیست طبیعی و بحث آلودگی منظر اهمیت بیشتری داده شود (ولی‌زاده، ۱۳۹۳؛ ملکی و علی‌پور، ۱۳۹۳). جالب است که با این وجود و در عین شگفتی، انسان‌ها همچنان به رفتارهای تخریب‌کننده سلامتی سیاره‌ای که در آن زندگی می‌کنند ادامه می‌دهند (بدری‌گری و همکاران، ۱۳۹۰؛ بیژنی و حیاتی، ۱۳۹۲؛ Frantz *et al.*, 1997; Mainieri *et al.*, 2005). در نتیجه، چنین به نظر می‌رسد که طبیعت زیبا و اعجاب‌انگیز در حال نابودی تدریجی است (دبیرسیاقی، ۱۳۸۳).

زیبایی‌شناسی شاخه‌ای از فلسفه (در کنار معرفت‌شناسی، منطق، اخلاق و متافیزیک) است که با تحقیقات مفهومی و نظری در زمینه تجربه هنری و زیبایی‌شناسی سروکار دارد. رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی نیز نوع عملکردی است که فرد کنشگر با محیط‌زیست (پیرامون تلاش برای حفظ زیبایی و یا آلوده‌سازی دیداری مناظر طبیعی) از خود بروز می‌دهد (Mahdavinnejad *et al.*, 2014).

آسیب‌های زیست‌محیطی به‌عنوان یک مشکل مهم برای هر فرد و جامعه در سراسر جهان مطرح است. رشد سریع جمعیت و مبارزات توسعه اقتصادی به‌ویژه در جوامع در حال توسعه مشکلات زیست‌محیطی را افزایش داده است. از این‌رو، توسعه پایداری به‌صورت عملی و آموزش و تثبیت رفتاری و عملیاتی آن برای حفظ محیط‌زیست ضروری است. نتایج بررسی‌های بسیاری از پژوهشگران در این زمینه حاکی از آن است که بسیاری از مردم به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه رفتارهای محیط‌زیست‌گرایانه از خود نشان نمی‌دهند و در حفظ زیبایی محیط کوشا نیستند؛ آن‌ها دلیل این امر را ناشی از فقدان آموزش‌های زیست‌محیطی می‌دانند (عزیزی‌خالخیلی و همکاران، ۱۳۹۰؛ Aytulkasapoglu & Ecevit, 2002). در این راستا، می‌توان به چند تفاوت کلیدی میان چند نوع دیدگاه از محیط‌زیست اشاره کرد. در یک دیدگاه تکیه بر راه‌حل‌های فنی است؛ در حالی که در برخی جوامع، تمرکز بیشتر بر راه‌حل‌های جمعی است. عده‌ای طبیعت را در اختیار انسان و عده‌ای دیگر انسان را جزئی از طبیعت و در تعامل با آن و به‌عنوان حامی طبیعت قلمداد می‌کنند. در مجموع، این پژوهش‌ها نشان می‌دهد درصد بالایی از مردم سراسر جهان در مورد کیفیت و زیبایی محیط‌زیست، نگران هستند (Schultz & Zelezny, 1999). مطالعات ارزیابی اجتماعی تا حد زیادی نشان می‌دهد، نگرانی برای حفظ و زیبایی محیط‌زیست و تلاش در این زمینه در حال افزایش است (همان).

در تحلیل رابطه انسان با محیط‌زیست، تنوع اقشاری مختلف انسانی وجود دارد. در این میان، روستاییان افرادی هستند که با محیط‌زیست طبیعی ارتباط بسیار دارند. این محیط به شدت تحت تأثیر رفتار انسانی است؛ بر این اساس، تمرکز بر رفتار روستاییان به عنوان یکی از مهم‌ترین کنشگران زیست‌محیطی حائز اهمیت است. استان کرمانشاه از جمله استان‌هایی است که در چند سال اخیر، محیط‌زیست طبیعی (مناظر طبیعی رودخانه‌ها و مناطق شکار ممنوع و غیره) آن به واسطه کم‌لطفی‌های برخی از کنشگران اصلی آن یعنی مردم منطقه، سازمان‌های ذی‌ربط و غیره تخریب شده است و حاصل این تخریب ظهور آلودگی‌های دیداری (منظر) و از بین رفتن زیبایی این مناظر طبیعی است. بر این مبنای، هدف این مقاله بر واکاوی عوامل مؤثر بر رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی در بین روستاییان استان کرمانشاه قرار گرفت. برای تحقق این هدف، ابتدا سعی شد تا از طریق پیشین‌پژوهی، مؤلفه‌های تأثیرگذار بر رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی شناسایی گردد.

پژوهش‌های مختلفی در مورد اثرات و نتایج داشتن یک محیط‌زیست سالم و زیبا بر سلامت روانی و جسمانی انسان انجام گرفته است. این مطالعات نشان می‌دهد بین تجربه حضور در محیط‌های طبیعی و سلامت روان انسان‌ها رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد، به طوری که دیدن محیط‌زیست طبیعی منجر به بهبود خلق و خو، افزایش دقت و کاهش استرس می‌شود (Thompson *et al.*, 2012). این ادبیات نوظهور اشاره به بسیاری از مزایای روانی و اجتماعی زیبایی‌شناسی محیط‌زیست و طبیعت زیبا دارد؛ بنابراین، گسترش درک بهتری از زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی در میان جوامع، یک گام به سوی بازسازی نظم جهانی و نظم کره‌ی زمین خواهد بود (Porteous, 2013). در زیر به پاره‌ای از این پژوهش‌ها اشاره شده است.

استرن (Stern) در پژوهش خود با عنوان "به‌سوی یک نظریه منسجم از رفتار سازگار با محیط‌زیست" به بررسی نظریه‌های مختلف در این زمینه پرداخت و نشان داد متغیرهای نگرش، توانایی‌های شخصی، عوامل زمینه‌ای و عادت‌های معمولی رابطه مثبت و معنی‌داری با رفتارهای سازگار با محیط‌زیست دارند (Stern, 2000). از این رو، در پژوهش حاضر، می‌توان ویژگی‌های فردی و عادت‌های زیست‌محیطی را بر اساس نیاز تحقیق از دیدگاه روان‌شناختی مورد بررسی قرار داد.

پورتئوس (Porteous) به نقل از دیردن (Dearden, 1989)، الگوی سلسله مراتب ترجیحات منظر در زیبایی‌شناسی محیطی را ارائه داد. متغیرهای اقتصادی - اجتماعی یا جمعیتی (فردی)، فرهنگی، درونی و آشنایی و انس با طبیعت از جمله متغیرهایی بودند که بر ترجیحات اجتماعی منظر تأثیر داشتند. الگوی دیردن (Dearden) با این‌که یک الگوی ترجیح منظر از لحاظ زیبایی‌شناختی است، اما به توضیح متغیرهایی که بر سلیقه افراد برای ترجیح دادن یک منظره نسبت به منظره دیگر تمرکز دارد اشاره می‌کند. به عنوان مثال، عامل جنسیت در این الگو به عنوان یک متغیر فردی معرفی می‌شود که بر ترجیح منظر فرد اثر می‌گذارد و باعث می‌شود که یک فرد ترجیح منظر مشابه یا متفاوتی نسبت به فرد دیگر داشته باشد و برداشت یا رفتار متفاوتی از لحاظ رعایت زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی داشته باشد (Porteous, 2013).

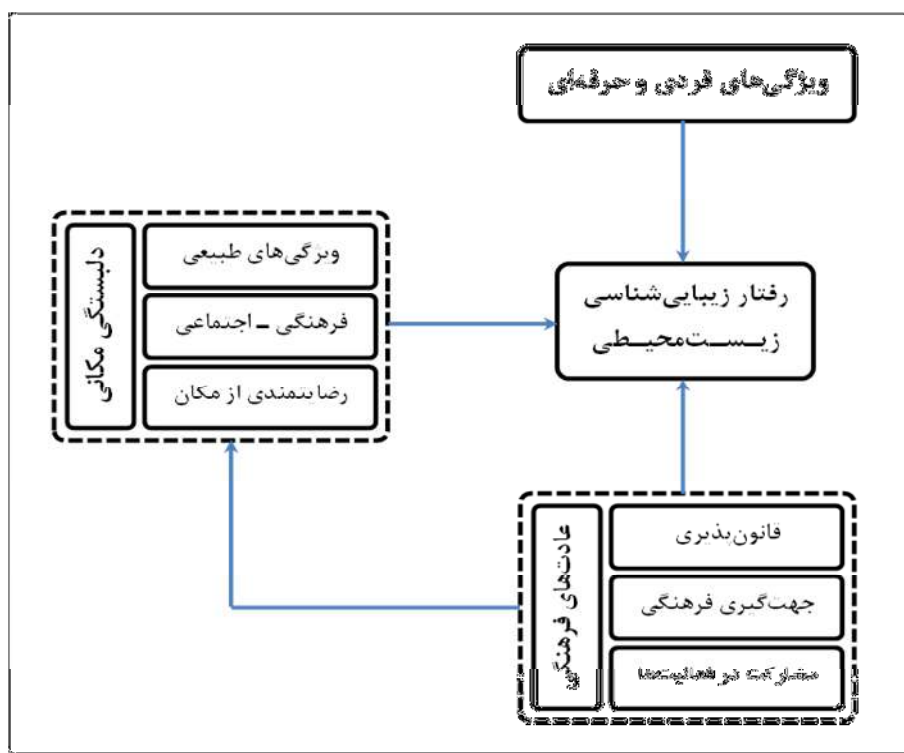
بررسی‌ها حاکی از آن است که یکی دیگر از متغیرهای تأثیرگذار بر رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی، درک "تفاوت‌های فرهنگی" است. بر این اساس، تفاوت‌های فرهنگی در رابطه با درک منظر، عاملی تأثیرگذار است. در این زمینه، متغیرهایی از جمله، تفاوت‌های اساسی در مزیت‌های زیبایی بین گروه‌های برتر و زیردست و افراد بومی و غیربومی قابل تعمق و بررسی هستند. در بسیاری از موارد مشاهده شده افرادی که بومی منطقه خود هستند رفتار بهتری در حفظ زیبایی محیط در برابر کسانی که بومی آن منطقه نیستند دارند. از طرفی، اگر فرهنگ گسترش یابد مفهوم تعلق و دلبستگی نیز مطرح می‌شود (Lyons, 1983).

دلبستگی مکانی (place attachment) عامل دیگری است که توسط برخی از پژوهشگران (Salehi *et al.*, 2017; Valizadeh *et al.*, 2020) به عنوان یک مداخله‌گر تأثیرگذار بر رفتارهای زیست‌محیط‌گرایانه از جمله رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی در نظر گرفته شده است. دلبستگی مکانی، تعلق خاطر فرد به محیطی است که در آن زندگی می‌کند و خود شامل مواردی از جمله ویژگی‌های طبیعی، فرهنگی و اجتماعی و رضایت از مکان زندگی می‌باشد (Valizadeh *et al.*, 2020).

در بسیاری از مطالعات در زمینه متغیرهای اجتماعی و جمعیتی، ویژگی‌های محیطی مانند یکپارچگی منظر و حتی سن از همه مهم‌تر هستند. به طوری که زوب و همکاران نشان دادند، گروه‌های نوجوان و جوان، مناظر طبیعی را به میزانی که عناصر انسان‌ساخت در آن افزایش می‌یابد واجد ارزش کمتری می‌دانند و بزرگسالان حساسیت کمتری نسبت به کودکان از شکل منظر دارند.

شخصیت نیز به نوبه خود در برقراری ارتباط در محیط‌های پرتراکم حائز اهمیت می‌باشد. در این زمینه، پژوهش‌های گسترده و پیچیده‌ای صورت گرفته است. جنسنز (Janssens, 1984) بیان می‌کند افراد برون‌گرا نسبت به درون‌گرایان درک دیداری بهتری از مناظر اطراف خود دارند (Porteous, 2013).

از تعمق در آنچه بیان شد می‌توان چارچوب مفهومی زیر (نگاره ۱) را ارائه داد. بر این اساس، می‌توان رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی را متأثر از دلبستگی مکانی، عادت‌های اجتماعی - فرهنگی و ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای در نظر گرفت.

نگاره ۱- چارچوب مفهومی پژوهش

روش پژوهش

این پژوهش، تحقیقی کاربردی و علی - رابطه‌ای است که با استفاده از فن پیمایش انجام گرفت. محدوده مکانی این تحقیق، روستاهای استان کرمانشاه بود. جامعه آماری، روستاییان استان کرمانشاه بودند. تعداد جمعیت روستایی این استان بر اساس آخرین سرشماری انجام گرفته، ۱۷۲۵۹۵۶ نفر است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵). حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان (Krejcie & Morgan, 1970) به تعداد ۳۸۵ نفر برآورد گردید. روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب برای تعیین حجم نمونه استفاده شد. استان کرمانشاه دارای ۱۴ شهرستان است که حجم نمونه متناسب با جمعیت روستاییان هر کدام از شهرستان‌ها بین طبقات مختلف تقسیم شد (جدول ۱).

ابزار پژوهش، پرسشنامه‌ای بود که روایی آن توسط جمعی از متخصصان ترویج و آموزش کشاورزی مورد تأیید قرار گرفت و پایایی آن هم با استفاده از یک مطالعه راهنما و آزمون آلفای کرونباخ، محاسبه شد. این پرسشنامه از نوع پژوهشگر ساخته و بسته‌پاسخ بود که بر مبنای مطالعات نظری و مشاهدات میدانی طراحی شد. منبع اصلی سؤال‌های پرسشنامه عواملی بود که توسط پورتیوس (Porteous, 2013) به عنوان مقیاس‌ها و عوامل مؤثر بر زیبایی‌شناسی محیط‌زیست معرفی شده‌اند. ضرایب آلفای کرونباخ محاسبه شده برای بخش‌های مختلف پرسشنامه در جدول ۲ ارائه شده است. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS₂₄ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. سطح‌بندی رفتار و آگاهی زیبایی‌شناسی روستاییان با استفاده از روش ISDM (Interval of Standard Deviation from the Mean) انجام شد. در این روش نحوه تبدیل امتیازات کسب شده به چهار سطح به شرح زیر برآورد می‌شود (Davis, 1971).

$A < \text{Mean} - \text{SD}$	ضعیف
$\text{Mean} - \text{SD} \leq B < \text{Mean}$	متوسط
$\text{Mean} \leq C < \text{Mean} + \text{SD}$	خوب
$\text{Mean} + \text{SD} \leq D$	عالی

میانگین (Mean)، انحراف معیار (SD)

جدول ۱- حجم نمونه آماری به تفکیک طبقات شهرستان‌ها

ردیف	شهرستان	روستاییان	نمونه
		جمعیت	
۱	کرمانشاه	۵۴۹۸۵	۲۳۳
۲	اسلام‌آباد غرب	۴۶۷۴۲	۱۲
۳	سنقر	۴۵۷۱۸	۱۰
۴	هرسین	۳۰۰۹۵	۶۷
۵	سرپل‌دهاب	۴۸۴۳۳	۱۱
۶	کنگاور	۲۷۳۳۲	۷
۷	صحنه	۳۹۴۹۳	۹
۸	جوانرود	۱۹۷۰۴	۵
۹	گیلانغرب	۳۷۴۷۰	۸
۱۰	پاوه	۲۶۴۳۰	۶
۱۱	روانسر	۲۱۷۱۹	۴
۱۲	دالاهو	۲۶۲۸۵	۶
۱۳	ثلاث‌باباجانی	۲۴۴۲۴	۵
۱۴	قصرشیرین	۶۲۷۱	۲
	جمع کل	۷۲۵۹۵۶	۳۸۵

جدول ۲- میزان آلفای کرونباخ برای متغیرهای پژوهش

مؤلفه	بخش‌ها	تعداد گویه	آلفای کرونباخ
رفتار زیبایی‌شناسی	رفتار زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی	۸	۰/۸۲
دلبستگی مکانی	ویژگی‌های طبیعی	۴	۰/۶۷
	ویژگی‌های فرهنگی - اجتماعی	۴	۰/۶۶
عادت‌های فرهنگی	رضایتمندی از مکان	۵	۰/۷۹
	قانون‌پذیری	۴	۰/۶۷
	جهت‌گیری فرهنگی	۴	۰/۷۲
	مشارکت در فعالیت‌ها	۴	۰/۷۹

یافته‌ها و بحث

خلاصه‌ی نتایج آمار توصیفی در جدول ۳ ارائه شده است. نتایج حاصل از آمار توصیفی برای متغیر جنسیت نشان داد که ۸۵/۲ درصد از پاسخگویان با بیشترین تعداد مرد بودند و آمار توصیفی میزان تحصیلات پاسخگویان نشان داد که ۱۹/۷ درصد از افراد بی‌سواد، ۱۰/۱ درصد دارای تحصیلات سیکل، ۶۷/۸ درصد دیپلم و ۲/۳ درصد نیز دارای تحصیلات عالی هستند. میانگین سنی افراد مورد مطالعه ۳۸/۰۳ سال بود و گروه‌های سنی ۲۵ تا ۵۱ سال (۶۵/۵ درصد) و بیشتر از ۵۱ سال (۱۶/۶ درصد) به ترتیب بیشترین و کمترین درصد فراوانی را به خود اختصاص دادند. بیش از ۹۰ درصد پاسخگویان سکونت دائمی در روستا داشتند. میانگین سابقه کار کشاورزی پاسخگویان ۱۵/۴۲ سال بود. میزان درآمد سالیانه ۲۲۱ نفر (۵۷/۴ درصد) از روستاییان کمتر از ۱۲ میلیون، ۵۶ نفر (۱۴/۵ درصد) بین ۱۲ تا ۱۶ میلیون و ۱۰۵ نفر (۲۸/۱ درصد) از جامعه مورد مطالعه درآمدی بالاتر از ۱۶ میلیون تومان در سال داشتند (۳ نفر هم درآمد خود را ذکر نکرده بودند).

جدول ۳- آمار توصیفی پاسخگویان

متغیر	سطح	فراوانی	درصد	درصد تجمعی	میانگین	انحراف معیار	میانه	نما (مد)	کمینه	بیشینه	دامنه تغییرات
جنسیت	زن	۵۷	۱۴/۸								
	مرد	۳۲۸	۸۵/۲								
سن (سال)	$x_i < 25$	۶۹	۱۷/۹	۱۷/۹	۳۸/۰۳	۱۳/۱۲	۳۶	۲۹	۱۷	۸۵	۶۸
	$25 \leq x_i < 51$	۲۵۲	۶۵/۵	۸۳/۴							
تعداد اعضای خانوار (نفر)	$x_i < 4$	۱۴۲	۳۶/۹	۳۶/۹	۵/۳۱	۱/۷۰	۵	۵	۱	۱۱	۱۰
	$4 \leq x_i < 8$	۲۲۴	۵۸/۲	۹۵/۱							
نوع سکونت	دائمی	۲۵۳	۹۱/۷					دائمی			
	فصلی	۳۲	۸/۳								
سابقه کشاورزی (سال)	$x_i < 15$	۲۴۵	۶۳/۶	۶۳/۶	۱۵/۴۲	۱۰/۰۳	۱۳	۱۰	۱	۵۱	۵۰
	$15 \leq x_i < 20$	۶۳	۱۶/۴	۸۰							
میزان زمین زراعی (هکتار)	$x_i < 7$	۲۶۹	۶۹/۹	۶۹/۹	۶/۸۴	۵/۳۷	۵	۳	۱	۴۰	۳۹
	$7 \leq x_i < 13$	۸۰	۲۰/۸	۹۰/۶							
سطح تحصیلات	ابتدایی	۲۲۴	۵۸/۲	۶۹/۹				پایین‌تر از راهنمایی			
	راهنمایی تا دیپلم بالا تر از دیپلم	۱۱۳ ۴۸	۲۹/۴ ۱۲/۴	۹۰/۶ ۱۰۰							
میزان درآمد سالانه خانوار (هزار تومان)	$x_i < 12000$	۲۲۱	۵۷/۴	۵۷/۴	۱۴۶۷۶/۶۲۳	۱/۶۰	۱۱۰۰۰	۱۰۰۰	۵۰۰	۲۰۰۰۰۰	۱۹۹۵۰۰
	$12000 \leq x_i < 16000$	۵۶	۱۴/۵	۷۱/۹							
	$16000 \leq x_i$	۱۰۵	۲۸/۱	۱۰۰							

نتایج حاصل از رتبه‌بندی گویه‌های رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی، دل‌بستگی مکانی و عادت‌های اجتماعی - فرهنگی در جدول ۴ ارائه شده است. به منظور توصیف کیفی متغیر زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی، از روش ISDM استفاده شد (جدول ۵). نتایج حاصل از همبستگی متغیرهای مورد سنجش در جدول ۶ ارائه شده است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد، بین رفتار زیبایی‌شناختی با دل‌بستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی زیست‌محیطی پاسخگویان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه به ترتیب همسو با نتایج مهدوی و وزیری (۱۳۸۹)؛ فاضلی و جعفر صالحی (۱۳۹۲)؛ Stern, 2000; Kalantari et al., 2007 (2007)؛ Howley, 2011; Valizadeh et al., 2020; Uzzell & Badenas, 2002; Scannell & Gifford, 2010; Gosling & Williams, 2010; Dagher & Itani, 2014 می‌باشد. میان رفتار زیبایی‌شناختی با ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای (سن، سابقه کار کشاورزی، میزان درآمد، میزان تحصیلات و تعداد اعضای خانوار) رابطه معنی‌داری مشاهده نشد. این نتیجه به دلیل همگونی روستاییان مورد مطالعه با یکدیگر است که با نتایج Zube et al., 1982; Porteous, 2013 همسو نیست.

جدول ۴- رتبه‌بندی گویه‌های متغیرهای پژوهش بر اساس نظر پاسخگویان

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین [*]	گویه‌ها	متغیر
۱	۰/۱۳	۰/۶۱	۴/۴۸	محیط اطراف محل سکونت را پاکیزه نگه می‌دارم.	رتبه‌بندی زیست‌محیطی
۲	۰/۱۷	۰/۷۲	۴/۱۷	در صورت داشتن فضایی در حیاط خانه، بخشی از آن را به کاشت گل و گیاه اختصاص می‌دهم.	
۳	۰/۱۷	۰/۷۵	۴/۲۶	در طراحی و ساخت جاده‌های عبوری اطراف مزرعه و روستا، به نحوی عمل می‌کنم که به زیبایی محیط زیست لطمه‌ای وارد نشود.	
۴	۰/۱۸	۰/۷۵	۴/۱۸	در طراحی و ساخت منزل، طوری عمل می‌کنم که به زیبایی محیط زیست آسیبی وارد نشود.	
۵	۰/۱۹	۰/۷۹	۴/۱۳	در صورت داشتن فضایی در جلوی خانه، بخشی از آن را به کاشت گل و گیاه اختصاص می‌دهم.	
۶	۰/۲۰	۰/۸۸	۴/۲۸	در اطراف مزرعه، درختان را به صورت منظم کشت می‌کنم.	
۷	۰/۲۰	۰/۸۴	۴/۰۳	به منظور زیبایی هر چه بیشتر طبیعت اطرافم، گل‌های زینتی می‌کارم.	
۸	۰/۳۱	۱/۱۶	۳/۶۵	گردش و استفاده از زیبایی‌های محیط زیست را در برنامه‌ی زندگی‌ام قرار می‌دهم.	
۱	۰/۱۷	۰/۷۵	۴/۴۲	از دیدن رودخانه‌ها، دریاچه‌ها، مزارع و حیات وحش خوشحال می‌شوم.	ویژگی‌های طبیعی
۲	۰/۱۵	۰/۶۸	۴/۴۳	برای استراحت کردن، مناظر زیبای طبیعی (درختان و گیاهان) را ترجیح می‌دهم.	
۳	۰/۱۵	۰/۶۷	۴/۳۶	سرسبزی اطراف روستا لذت‌بخش و مفرح است.	
۴	۰/۱۸	۰/۸۲	۴/۳۸	به مکان‌های طبیعی محل زندگی‌ام علاقه دارم و در حفظ زیبایی آن نیز کوشا هستم.	
۱	۰/۱۷	۰/۷۵	۴/۲۶	توجه به زیبایی مکان‌های مقدس و فرهنگی در روستا بسیار مهم است.	دلبستگی مکانی
۲	۰/۲۳	۰/۹۳	۴/۰۲	آداب و رسوم سنتی از جمله زبان و لهجه در محیط روستا حفظ شده است.	
۳	۰/۲۵	۱/۰۰	۳/۸۶	زندگی در روستا باعث می‌شود دوستان بیشتر و ارتباطات طولانی‌تری داشته باشم.	
۴	۰/۳۲	۱/۲۱	۳/۶۹	اگر به زیبایی محیط روستا توجه شود، افراد تمایلی برای تغییر محل سکونت خود به شهرها نخواهند داشت.	
۱	۰/۱۵	۰/۶۸	۴/۳۰	محیط روستا لذت‌بخش و آرام، با مناظری فوق‌العاده زیبا است.	رضایتمندی از مکان
۲	۰/۱۹	۰/۸۳	۴/۲۴	از این‌که در روستا زندگی می‌کنم و از آب و هوای تمیز آن استشمام می‌کنم، خوشحال هستم.	
۳	۰/۲۰	۰/۸۳	۴/۰۵	از زیبایی محیط روستا راضی هستم.	
۴	۰/۲۰	۰/۸۶	۴/۱۲	احساس می‌کنم روستا بخشی از وجود من است.	
۵	۰/۲۳	۰/۹۵	۴/۰۰	زندگی در طبیعت زیبای روستا را نسبت به شهر ترجیح می‌دهم.	
۱	۰/۱۸	۰/۷۸	۴/۳۴	همه ما باید در زندگی به منظور حفظ زیبایی محیط زیست قانون‌مدار باشیم.	عادت‌های فرهنگی زیست‌محیطی
۲	۰/۲۲	۰/۹۲	۴/۱۴	باید برای کسانی که زباله را در طبیعت رها می‌کنند، جریمه سنگینی در نظر گرفت.	
۳	۰/۳۰	۱/۱۴	۳/۸۰	قانون، نقش مهمی در توجه افراد به حفظ زیبایی محیط زیست دارد.	
۴	۰/۴۵	۱/۴۷	۳/۲۴	قوانین حفاظت از محیط زیست، افراد را مجبور به زیبا نگه داشتن طبیعت می‌کند.	
۴	۰/۲۸	۱/۰۶	۳/۷۶	فرهنگ هر جامعه منعکس‌کننده توجه مردم آن جامعه به زیبایی‌های طبیعی محیط روستا است.	

* میانگین بر اساس طیف لیکرت ۵ تایی بین ۱ تا ۵ (۱ برای کمترین مقدار و ۵ برای بیشترین مقدار) می‌باشد.

تأثیر دلبستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی بر رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی از ...

ادامه جدول ۴

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین*	گویه‌ها	متغیر
۱	۰/۱۷	۰/۷۵	۴/۲۸	برای توسعه فرهنگ پاکیزه نگاه‌داشتن محیط‌زیست روستاها، رسانه‌ها و متولیان فرهنگی باید تلاش بیشتری کنند.	عادت‌های فرهنگی زیست‌محیطی
۲	۰/۱۸	۰/۷۸	۴/۳۰	توجه به زیبایی‌های محیط‌زیست طبیعی روستاها باید در جامعه فرهنگ‌سازی شود.	
۳	۰/۲۴	۰/۹۷	۳/۹۸	معتقدم جامعه باید روی مسائل مربوط به زیبایی‌های محیط طبیعی روستاها بیشتر تأکید کند.	
۴	۰/۲۸	۱/۰۶	۳/۷۶	فرهنگ هر جامعه منعکس‌کننده توجه مردم آن جامعه به زیبایی‌های طبیعی محیط روستا است.	
۱	۰/۱۷	۰/۷۵	۴/۳۵	حل مشکلات محیط‌زیست نیازمند حمایت و مشارکت مردمی است.	مشارکت در فعالیت‌ها
۲	۰/۲۳	۰/۹۵	۴/۱۱	به همکاری جهت پاکیزه نمودن طبیعت و نگهداری از فضای سبز علاقه‌مند هستیم.	
۳	۰/۳۳	۱/۲۱	۳/۶۲	در فعالیت‌های دسته‌جمعی روستا که به منظور پاک‌سازی محیط‌زیست انجام می‌گیرد، شرکت می‌کنم.	
۴	۰/۳۶	۱/۱۹	۳/۳۱	به طور داوطلبانه در انجمن‌های زیست‌محیطی شرکت می‌کنم.	

* میانگین بر اساس طیف لکیرت ۵ تایی بین ۱ تا ۵ (۱ برای کمترین مقدار و ۵ برای بیشترین مقدار) می‌باشد.

جدول ۵- سطح‌بندی رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی روستاییان با استفاده از ISDM

متغیر	سطح	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی	نما (مد)
رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی	ضعیف	۴۲	۱۰/۹	۱۰/۹	متوسط
	متوسط	۱۵۸	۴۱	۵۱/۹	
	خوب	۱۲۲	۳۱/۷	۸۳/۶	
	عالی	۶۳	۱۶/۴	۱۰۰	
مجموع		۳۸۵			

جدول ۶- نتایج آزمون‌های بیان رابطه (همبستگی) متغیرها

متغیر اول	مقیاس	متغیر دوم	مقیاس	آزمون آماری	r
رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی	فاصله‌ای	دلبستگی مکانی	فاصله‌ای	پیرسون	۰/۴۹۱**
		عادت‌های فرهنگی	فاصله‌ای	پیرسون	۰/۴۰۶**
		میزان درآمد	نسبی پیوسته	پیرسون	۰/۰۸۴
		میزان تحصیلات	ترتیبی	اسپیرمن	-۰/۰۱۸
		سن	نسبی پیوسته	پیرسون	۰/۰۸۷
		سابقه کار کشاورزی	نسبی پیوسته	پیرسون	۰/۰۷۳
دلبستگی مکانی	فاصله‌ای	تعداد اعضای خانوار	نسبی گسسته	پیرسون	۰/۱۱۲
		عادت‌های فرهنگی	فاصله‌ای	پیرسون	۰/۳۴۶**

* معنی‌داری در سطح پنج درصد خطا

** معنی‌داری در سطح یک درصد خطا

به منظور تبیین تفاوت گروه‌های مختلف (از منظر جنسیت و سکونت پاسخگویان) از لحاظ رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی از آزمون t مستقل استفاده شد (جدول ۶). نتایج نشان داد میان رفتار زیبایی‌شناسی روستاییان مرد و زن و افراد با سکونت دائم و فصلی تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. این نتیجه همسو با نتایج ولی‌زاده و بیژنی (۱۳۹۵) و ناهمسو با نتایج Howley, Zube et al., 1983; Zhang et al., 2014; Dagher & Itani, 2014; Kalantari et al., 2007; Ball et al., 2001; Dearden, 1984; Macia, 1979; 2011 می‌باشد. علت این ناهمسویی شاید به دلیل تعداد اندک زنان و ساکنان فصلی در مقابل تعداد مردان و ساکنان دائم باشد. از آنجا که در جدول ۶ نیز ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای دارای همبستگی معنی‌دار با رفتار زیبایی‌شناسی نبودند؛ بنابراین، برخلاف انتظار (مطابق با چارچوب مفهومی در نگاره ۱)، ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان را نمی‌توان در تحلیل علی رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی وارد نمود.

جدول ۷- نتایج آزمون t مستقل: مقایسه رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی

متغیر گروه‌بندی	سطح	تعداد	میانگین	انحراف معیار	t	معنی‌داری
جنسیت	زن	۵۷	۳۳/۱۰	۳/۱۲	-۰/۲۲۴	۰/۸۲۳
	مرد	۳۲۸	۳۳/۲۰	۳/۴۱		
نوع سکونت	دائم	۳۵۳	۳۱/۴۵	۲/۸۶	۰/۳۰۸	۰/۶۵۳
	فصلی	۳۲	۳۰/۸۷	۳/۰۱		

بر اساس چارچوب مفهومی پژوهش (نگاره ۱) و نیز برای برقراری یک زنجیره علی میان متغیرهای دلبستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی با رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی، سعی شد تا رفتار زیبایی‌شناسی روستاییان با استفاده از محاسبه ضرایب رگرسیونی و تحلیل مسیر مورد بررسی قرار گیرد. با توجه به نتایج تحلیل همبستگی در جدول ۷، متغیرهای دلبستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی که بر رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی تأثیر مستقیم داشتند، وارد تحلیل شدند (جدول ۸ و نگاره ۲).

جدول ۸- تحلیل اثرات مستقیم بر رفتار زیبایی‌شناسی

نوع مسیر	اثرات مستقیم (β)	اثرات غیرمستقیم	مجموع اثرات	r	اثر غیر علی	تطابق با چارچوب مفهومی
رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی → دلبستگی مکانی	۰/۳۹۸	(۰/۱۱۸ × ۰/۳۹۸) = ۰/۰۴۷	۰/۴۴۵	۰/۴۹۱	۰/۰۴۶	✓
رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی → عادت‌های فرهنگی	۰/۲۶۸	---	۰/۲۶۸	۰/۴۰۶	۰/۱۳۸	✓
دلبستگی مکانی → عادت‌های فرهنگی	۰/۱۱۸	---	۰/۱۱۸	۰/۳۴۶	۰/۲۲۸	✓

✓ تطابق با چارچوب مفهومی
 * عدم تطابق با چارچوب مفهومی

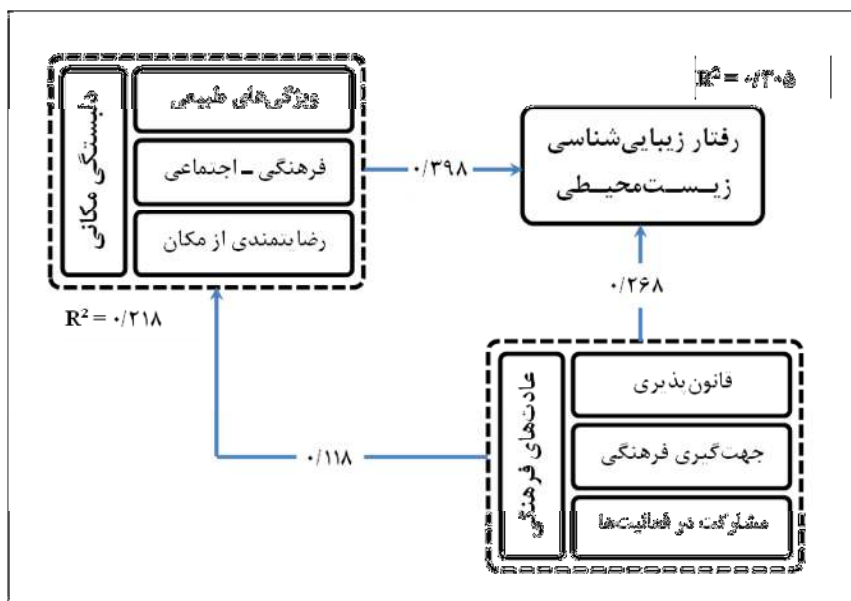
با محاسبه اثرات مستقیم متغیرهای مستقل بر رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی مشخص گردید که دو متغیر دلبستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. الگوی مسیر بدست آمده، در متغیرهای دلبستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی با چارچوب مفهومی پژوهش، همخوانی داشت. همچنین با توجه به این‌که در پژوهش‌های اجتماعی معمولاً شناسایی کلیه عوامل تأثیرگذار بر متغیر وابسته برای پژوهشگر امکان‌پذیر نیست (کلانتری، ۱۳۹۱)؛ بنابراین، به منظور محاسبه میزان تبیین واریانس متغیر وابسته (رفتار زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی) از طریق الگوی مسیر پژوهش از فرمول $R^2=1-e^2$ استفاده گردید. R^2 به روش Enter برای کلیه متغیرها بدست آمد و با قرار دادن در فرمول مذکور، مقدار واریانس تبیین نشده متغیر وابسته محاسبه گردید.

$$R^2=1-e^2 \quad ۰/۳۰۵=1-e^2 \quad ۰-۱/۳۰۵=e^2 \quad e^2=۰/۶۹۵$$

تأثیر دل‌بستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی بر رفتار زیبای‌شناسی زیست‌محیطی از ...

بنابراین، چارچوب مسیر پژوهش قادر است ۳۰/۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته (رفتار زیبای‌شناسی زیست‌محیطی) را تبیین کند. این موضوع بیانگر آن است که ۶۹/۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته توسط متغیرهای دیگری که در این پژوهش مورد نظر قرار نگرفته‌اند، تبیین می‌گردد.

نگاره ۲- مدل علی پژوهش مستخرج از تحلیل مسیر

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

هدف این پژوهش شناخت و واکاوی عوامل مؤثر بر رفتار زیبای‌شناسی زیست‌محیطی در بین روستاییان بود. برای تحقق این هدف، از بررسی‌های نظری مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر این نوع رفتار سه عامل ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای، دل‌بستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی شناخته شد. در این پژوهش، ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای رابطه معنی‌داری با رفتار زیبای‌شناسی نداشتند. ولی این نوع از رفتار متأثر از دو مؤلفه دل‌بستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی بود. علت عدم تأثیر معنی‌دار ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای به دلیل همگونی روستاییان مورد مطالعه می‌باشد.

ضریب تعیین (R^2) به دست آمده از تأثیر دو متغیر دل‌بستگی مکانی و عادت‌های فرهنگی نشان داد که این دو عامل حدود ۳۰ درصد از تغییرات رفتار زیبای‌شناسی زیست‌محیطی روستاییان را تبیین می‌کند. بالطبع ۷۰ درصد تغییرات دیگر تحت تأثیر عوامل دیگر است که می‌تواند زمینه پژوهش‌های دیگر را فراهم آورد. از سویی این مطالعه از دیدگاه روانشناسی زیست‌محیطی به موضوع نگریسته است. پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های دیگری از جنبه‌های مدیریتی، سیاست‌گذاری، جامعه‌شناسی، مردم‌نگاری و غیره در قالب روش‌های کمی، کیفی و یا آمیخته را تدارک داد و از مقایسه آن‌ها به جمع‌بندی بهتری رسید.

با توجه به نتایج این پژوهش، می‌توان ادعا کرد تمرکز بر عادت‌های فرهنگی به‌ویژه در زمینه جلب مشارکت روستاییان در حفظ زیبای‌شناسی طبیعی و بروز رفتارهای طرفدار محیط‌زیست به خصوص در کاهش آلودگی منظر، می‌تواند بسیار مؤثر باشد. در این راستا، دل‌بستگی مکانی باعث احساس هویت بیشتر و ارتباط بیشتر با محیط به‌ویژه محیط‌زیست طبیعی از جانب روستاییان خواهد شد. بی‌شک، آموزش نقشی مهم در این راستا خواهد داشت و برای آموزش مؤثرتر نیازمند شناخت دقیق روستاییان و عادات و هنجارهای ایشان با تأکید بر نیازسنجی از منظر روانشناسی زیست‌محیطی است. بدون تأکید بر سنجش دقیق نیازها و ارتقای حس زیباشناختی طبیعی در مخاطبان از سطح پایین نیازها (مطابق با هرم نیازهای مازلو) به سطوح بالاتر نمی‌توان انتظار زیادی از موفقیت برنامه‌های آموزشی زیباشناختی زیست‌محیطی و کاهش آلودگی منظر داشت. این امر به‌ویژه با توجه به کاهش رونق کشاورزی در سال‌های اخیر و افول وضعیت اقتصادی کشاورزان و روستاییان می‌تواند جنبه

گردشگری طبیعی و کشاورزی را رونق بیشتری داده (Nooripoor et al., 2021) و منجر به بهبود وضعیت معیشتی و افزایش رفاه زندگی روستاییان باشد.

چارچوبی که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفت، می‌تواند در توصیف و توضیح رفتارهای زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی استفاده بنیادی داشته باشد. در مجموع، این پژوهش روش نوآورانه‌ای برای مفهوم‌سازی رفتار زیبایی‌شناسی محیط‌زیست ارائه داد؛ لیکن باید توجه داشت که متغیرهای این چارچوب می‌باید با توجه به شرایط خاص هر منطقه اصلاح و توسعه داده شود. از طرف دیگر، توجه به ارزش ذاتی طبیعت (زیبایی‌های طبیعت)، حمایت و حفاظت از محیط‌زیست در توسعه پایدار نقش گسترده‌ای دارد. در این پژوهش، مشخص شد که دل‌بستگی مکانی متغیری اثرگذار در بروز رفتار زیبایی‌شناسی است. دل‌بستگی مکان از موضوعاتی است که پتانسیل بالایی برای پژوهش‌های آتی دارد که می‌تواند در عرصه‌های مختلف مورد تعمق بیشتر قرار گیرد. همچنین، توجه بیشتر به عادت‌های فرهنگی و هنجاری اجتماعی مقوله‌ای مهم در بروز رفتارهای زیست‌محیط‌گرایانه از جمله زیبایی‌شناسی زیست‌محیطی است که می‌تواند اجزای آن در پژوهش‌های آتی با تمرکز و جزئی‌نگری بیشتر مورد تعمق قرار گیرد. در این زمینه کمپین‌های تغییر رفتار و شرکت در آموزش‌های زیست‌محیطی با تأکید بر مفهوم زیبایی‌شناسی می‌توانند توجه افراد را به عادت‌های فرهنگی فراموش شده و یا کمتر توجه شده معطوف نماید. بالطبع، الگو گرفتن از روش‌های آموزشی و محتوا مورد استفاده توسط مجریان این کلاس‌ها برای پیاده‌سازی در مناطق دیگر راهکار مفیدی خواهد بود. همچنین، پژوهش‌های آینده در زمینه زیبایی‌شناسی چشم‌انداز نیز باید فراتر از این مباحث باشد، چراکه این پژوهش با در نظر گرفتن دیدگاه بین رشته‌ای زیبایی‌شناسی منظر و جهت‌گیری‌های مناسبی از روانشناسی زیست‌محیطی بود که تحقیقات آتی می‌توانند بعدی از جامعه‌شناسی و یا سایر علوم نظیر مردم‌شناسی را نیز به این مباحث بیفزایند. با توجه به این‌که مناظر روستایی از دیرباز شاهد تغییرات قابل توجهی در تولیدات کشاورزی، تغییرات بیوفیزیکی و مهاجرت از روستا به شهرها بوده‌اند، بنابراین، سیاست‌گذاران باید از نگرش روستاییان نسبت به مناظر بیشتر آگاه باشند. شناسایی ریشه‌ها و دلایل ایجاد رفتارها و نگرش‌های مثبت روستاییان در منطقه باید در پژوهش‌های آتی مورد کنکاش قرار گیرد تا با شناخت ریشه‌ها و دلایل ایجاد چنین نگرشی در میان روستاییان از طریق نهادهایی مانند ترویج کشاورزی که در حوزه تغییر رفتار فعالیت می‌کند؛ در روستاییان نگرش‌های درست و منطقی که با حفظ زیبایی محیط‌زیست همخوانی داشته باشد، ایجاد کرد. برای مشارکت دادن کشاورزان در امر توجه به عادت‌های فرهنگی در بخش کشاورزی تشکیل تشکلهایی که در همان محیط روستا برگزار گردد، می‌تواند مفید واقع باشد تا زمینه مشارکت روستاییان در امر زیبایی محیط‌زیست فراهم شود. این تشکلهای ابتدا باید با خواست و کمک دولت و در راستای واگذاری مالکیت و فاعلیت امور زیبایی روستا به افراد منطقه انجام گیرد. ارائه حمایت‌های مالی و اعتباری از روستاییان در مراحل اولیه استقرار این تشکلهای می‌تواند مفید باشد. انجام بررسی‌های تطبیقی بین ایران و سایر کشورها موضوع دیگری است که می‌تواند برای شناسایی عوامل مؤثر بر رفتارهای زیبایی‌شناسی محیط‌زیست‌گرایانه در سطح اجتماعی و برای شناسایی عوامل مؤثر بر عملکرد سازمان‌های حفاظت از محیط‌زیست و دولت‌ها در سطح کلان مفید باشد.

سپاسگزاری

بخش عمده‌ای از هزینه‌های انجام این پژوهش بر عهده دانشگاه تربیت مدرس بود. بر این اساس، نویسندگان سپاسی ویژه از دست‌اندرکاران پژوهشی این دانشگاه دارند. همچنین لازم است سپاسی ویژه از روستاییان پاسخگو و همچنین اعضای گروه پرسشگر و مصاحبه‌کننده به عمل آید. پر واضح است که بدون کمک ایشان، انجام این پژوهش ممکن نبود.

منابع

بدری‌گرگری، ر.، عباس‌زاده، م.، نصیری، ف.، حسینی‌اصل، م.، و علی‌زاده‌اقدام، ف. (۱۳۹۰). بررسی تحلیل عاملی تأییدی و همسانی درونی مقیاس ارتباط و پیوستگی با طبیعت در دانشجویان (مقیاسی در حوزه جامعه‌شناسی و روانشناسی محیط‌زیست). *فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی*، دوره ۴۴، شماره ۴، صص ۱۹-۳۴.

- بیژنی، م. و حیاتی، د. (۱۳۹۲). کاربرد نگرش‌های ارزشی زیست‌محیطی در واکاوی تضاد آب: مورد مطالعه شبکه آبیاری سد درودزن. *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، دوره ۹، شماره ۱، صص ۸۳-۱۰۲.
- دبیرسیاکی، س. م. (۱۳۸۳). *بحران محیط‌زیست*. تهران: انتشارات حدیث امروز.
- عزیزی‌خالخیلی، ط.، بخشی‌جهرمی، آ. و بیژنی، م. (۱۳۹۰). رفتار حفاظت و پایداری خاک کشاورزان نقش رسانه‌های ارتباطی و اطلاع‌رسانی ترویج و آموزش. *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، دوره ۷، شماره ۲، صص ۵۱-۶۱.
- فاضلی، م. و جعفرصالحی، س. (۱۳۹۲). شکاف نگرش، دانش و رفتار زیست‌محیطی گردشگران. *فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری*، دوره ۸، شماره ۲۲، صص ۱۳۷-۱۶۱.
- کلانتری، خ. (۱۳۹۱). *تجزیه و تحلیل و داده‌پردازی در تحقیقات اجتماعی-اقتصادی*. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۵). *آمار جمعیت ایران در سال ۱۳۹۵*. منتشر نشده.
- مهدوی، س. م. ص. و وزیری، ر. (۱۳۸۹). بررسی عوامل اجتماعی- فرهنگی مؤثر بر نگرش محیط‌زیستی دانشجویان علوم و تحقیقات در سال ۱۳۸۸. *نشریه پژوهش اجتماعی*، دوره ۳، شماره ۷، صص ۱۹-۴۵.
- ولی‌زاده، ن. (۱۳۹۳). زیبایی‌شناسی محیط‌زیست طبیعی: تحلیل نگرش زیبایی‌شناسی روستاییان شهرستان میاندوآب. سمینار کارشناسی‌ارشد، تهران: دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده کشاورزی، گروه ترویج و آموزش کشاورزی. (منتشر نشده)
- ولی‌زاده، ن. و بیژنی، م. (۱۳۹۵). کاربرد نظریه نیازهای مازلو در تحلیل نگرش زیبایی‌شناسی محیط‌زیستی روستاییان شهرستان میاندوآب. *مجله علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران*، دوره ۱۲، شماره ۲، صص ۷۳-۸۷.
- ملکی، ا. و علی‌پور، پ. (۱۳۹۳). سنجش عوامل مؤثر بر محیط‌زیست‌گرایی زنان ایرانی. *فصلنامه زن در توسعه و سیاست*، دوره ۱۲، شماره ۴، صص ۵۷۸-۵۹۲.

- Aytulkasapoglu, M., and Ecevit, M. C. (2002). Attitudes and behavior toward the environment: The case of Lake Burdur in Turkey. *Environment and Behavior*, 34(3), 363-377. <https://doi.org/10.1177/0013916502034003005>.
- Ball, K., Bauman, A., Leslie, E., and Owen, N. (2001). Perceived environmental aesthetics and convenience and company are associated with walking for exercise among Australian adults. *Preventive Medicine*, 33(5), 434-440. <https://doi.org/10.1006/pmed.2001.0912>
- Dagher, G. K., and Itani, O. (2014). Factors influencing green purchasing behavior: Empirical evidence from the Lebanese consumers. *Journal of Consumer Behavior*, 13(3), 188-195. <https://doi.org/10.1002/cb.1482>
- Davis, J. A. (1971). *Elementary survey analysis. englewood cliffs*. NJ: prentice Hall.
- Dearden, P. (1984). Factors influencing landscape preferences: An empirical investigation. *Landscape Planning*, 11(4), 293-306. [https://doi.org/10.1016/0304-3924\(84\)90026-1](https://doi.org/10.1016/0304-3924(84)90026-1)
- Frantz, C., Mayer, F. S., Norton, C., and Rock, M. (2005). There is no "P" in nature: The influence of self-awareness on connectedness to nature. *Journal of Environmental Psychology*, 25(4), 427-436. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2005.10.002>
- Gosling, E., and Williams, K. J. (2010). Connectedness to nature, place attachment and conservation behaviour: Testing connectedness theory among farmers. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 298-304. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2010.01.005>
- Howley, P. (2011). Landscape aesthetics: Assessing the general publics' preferences towards rural landscapes. *Ecological Economics*, 72, 161-169. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2011.09.026>
- Kalantari, K., Shabanali Fami, H., Asadi, A., and Mohammadi, H. M. (2007). Investigating factors affecting environmental behavior of urban residents: A case study in Tehran City-Iran. *American Journal of Environmental Sciences*, 3(2), 67-74. <https://doi.org/10.3844/ajessp.2007.67.74>
- Krejcie, R. V., and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610. <https://doi.org/10.1177/001316447003000308>
- Lyons, E. (1983). Demographic correlates of landscape preference. *Environment and Behavior*, 15(4), 487-511. <https://doi.org/10.1177/0013916583154005>
- Macia, A. (1979). Visual perception of landscape: Sex and personality differences. *General Technical Report (GTR)*, 729-285. <https://doi.org/10.1177%2F0013916583154005>

- Mahdavinejad, M., Bahtooei, R., Hosseinikia, S. M., Bagheri, M., Motlagh, A. A., and Farhat, F. (2014). Aesthetics and architectural education and learning process. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 116, 4443-4448. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.01.963>
- Mainieri, T., Barnett, E. G., Valdero, T. R., Unipan, J. B., and Oskamp, S. (1997). Green buying: The influence of environmental concern on consumer behavior. *The Journal of Social Psychology*, 137(2), 189-204. <https://doi.org/10.1080/00224549709595430>
- Nooripoor, M., Khosrowjerdi, M., Rastegari, H., Sharifi, Z., and Bijani, M. (2021). The role of tourism in rural development: Evidence from Iran. *GeoJournal*, 86(4), 1705-1719. <https://doi.org/10.1007/s10708-020-10153-z>
- Porteous, J. D. (2013). *Environmental aesthetics: Ideas, politics and planning*. London: Routledge.
- Sabzali Parikhani, R., Sadighi, H., and Bijani, M. (2018). Ecological Consequences of Nanotechnology in Agriculture: Researchers' Perspective. *Journal of Agricultural Science and Technology (JAST)*, 20(2), 205-219.
- Salehi, S., Chizari, M., Sadighi, H., and Bijani, M. (2017). Assessment of agricultural groundwater users in Iran: A cultural environmental bias. *Hydrogeology Journal*, 26(1), 285-295. <https://doi.org/10.1007/s10040-017-1634-9>
- Schultz, P. W., and Zelezny, L. (1999). Values as predictors of environmental attitudes: Evidence for consistency across 14 countries. *Journal of Environmental Psychology*, 19(3), 255-265. <https://doi.org/10.1006/jev.1999.0129>
- Scannell, L., and Gifford, R. (2010). The relations between natural and civic place attachment and pro-environmental behavior. *Journal of Environmental Psychology*, 30(3), 289-297.
- Stern, P. C. (2000). Towards a coherent theory of environmentally significant behavior. *Journal of Social Issues*, 56(3), 407-424. <https://doi.org/10.1111/0022-4537.00175>
- Thompson, C. W., Roe, J., Aspinall, P., Mitchell, R., Clow, A., and Miller, D. (2012). More green space is linked to less stress in deprived communities: Evidence from salivary cortisol patterns. *Landscape and Urban Planning*, 105(3), 221-229. <https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2011.12.015>
- Uzzell, D., Pol, E., and Badenas, D. (2002). Place identification, social cohesion, and environmental sustainability. *Environment and Behavior*, 34(1), 26-53. <https://doi.org/10.1177/02F0013916502034001003>
- Valizadeh, N., Bijani, M., Karimi, H., Naeimi, A., Hayati, D., and Azadi, H. (2020). The effects of farmers' place attachment and identity on water conservation moral norms and intention. *Water Research*, 185, 116131. <https://doi.org/10.1016/j.watres.2020.116131>
- Zhang, J. W., Howell, R. T., and Iyer, R. (2014). Engagement with natural beauty moderates the positive relation between connectedness with nature and psychological well-being. *Journal of Environmental Psychology*, 38, 55-63. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2013.12.013>
- Zube, E. H., Pitt, D. G., and Evans, G. W. (1983). A lifespan developmental study of landscape assessment. *Journal of Environmental Psychology*, 3(2), 115-128. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80151-3](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80151-3)
- Zube, E. H., Sell, J. L., and Taylor, J. G. (1982). Landscape perception: Research, application and theory. *Landscape Planning*, 9(1), 1-33. [https://doi.org/10.1016/0304-3924\(82\)90009-0](https://doi.org/10.1016/0304-3924(82)90009-0)

Article Type: Research Article

DOR: [20.1001.1.20081758.1400.17.2.11.9](https://doi.org/10.1001.1.20081758.1400.17.2.11.9)

The Effect of Place Attachment and Cultural Habits on Environmental Aesthetic Behavior as Perceived by Rural People in Kermanshah Province

S. Mohammadi-Mehr¹, M. Bijani^{2*}, N. Fallah Haghighi³ and A. Faghani⁴

(Received: Jul. 24. 2021; Accepted: Dec. 08. 2021)

Abstract

Today, the study of human intervention in nature and the effects and consequences of human behavior on the natural and artificial environment has received much attention. Among these, attention to the aesthetic dimension of the environment has received less attention than other dimensions related to natural resource issues. The purpose of this study was to investigate the effect of place attachment and cultural habits on the environmental aesthetic behavior from the perspective of villagers in Kermanshah province. This research is of causal-relational type which was done using survey technique. The statistical population was the villagers of Kermanshah province (N = 1725956), of which 385 people were selected using Krejcie and Morgan table and stratified random sampling method with proportional assignment. Findings indicated that there was a statistically significant relationship between "environmental aesthetic behavior" with the variables "place attachment" and "environmental cultural habits". The results of path analysis showed that place attachment has the highest ability to predict environmental aesthetic behavior ($\beta = 0.398$). In general, the independent variables of the study were able to explain 30.5% of the variance of environmental aesthetic behavior. According to the results, it can be claimed that focusing on cultural habits through attracting the participation of villagers might be very effective in maintaining natural aesthetic and the occurrence of pro-environmentalist behaviors.

Keywords: Behavior measurement, Aesthetics, Landscape pollution, Pro-environmentalist behavior, Causal analysis.

---

¹ Former M.Sc. Student, Department of Agricultural Extension and Education, College of Agriculture, Tarbiat Modares University (TMU), Tehran, Iran.

² Associate Professor, Department of Agricultural Extension and Education, College of Agriculture, Tarbiat Modares University (TMU), Tehran, Iran.

³ Assistant Professor, Department of Technology Development Studies (DTDS), Iranian Research Organization for Science and Technology (IROST), Tehran, Iran.

⁴ Former M.Sc. Student, Department of Agricultural Extension and Education, College of Agriculture, Tarbiat Modares University (TMU), Tehran, Iran.

* Corresponding Author, Email: mbijani@modares.ac.ir

